

СЕКЦІЯ 5.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

АФАНАСЬЄВА МАР'ЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри конституційного права, доктор юридичних наук, доцент

КАТЕГОРІЯ «ПРАВОВІ ЗАСОБИ» У ВИБОРЧОМУ ПРАВІ

Функцію універсального «будівельного матеріалу» з якого вибудовується система прававиконують правові засоби. Зазначений феномен детально досліджував А. Малько, який відносить до правових засобів правові явища, що виражаються в установленнях (інструментах) і діяннях (технологіях), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей. Правові інструменти, на думку автора, це закріплені в законодавстві відомості, статичні моделі, які у процесі їхнього використання потенційно можуть привести до досягнення поставлених цілей. Вони об'єктивуються в юридичних фактах, суб'єктивних правах, юридичних обов'язках, заборонах, заохоченнях, покараннях тощо. Правові технології, пов'язані з використанням правових інструментів, здійсненням діяльності, спрямованої на досягнення соціально значущої мети та одержання потрібного ефекту; мають динамічний характер, мають прояв у поведінці суб'єкта з реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків [1].

У цілому підтримуючи думку А. Малько про те, що отримати результат діяльності за допомогою лише субстанціональних явищ (інструментів), які автоматично не приводять до необхідного ефекту, неможливо, і потрібні також активні зусилля, пов'язані з використанням визначених законодавством інструментів, не можна погодитися з розумінням правової технології лише як діяння (діяльності), що має динамічний характер та має прояв в актах реалізації прав та обов'язків осіб. У такому трактуванні правова технологія фактично отожднюється з процесом, що позбавляє її самостійного наукового значення.

Як уявляється, «правова технологія» — це не просто «...вся юридична діяльність, якщо її брати крізь призму актів реалізації права та обов'язків...» [1], технологія дає відповідь на запитання «як», «яким

чином» діє суб'єкт, в який спосіб він впливає на об'єкт для досягнення визначеної мети. Тому варто погодитися з точкою зору Ж. Тощенка, який, досліджуючи феномен соціальної технології, звертає увагу на те, що вона має дві форми: як проект, що містить процедури та операції; і як сама діяльність, що побудована відповідно до цього проекту [2, с. 345]. Видається, що такий дуалістичний підхід обґрунтовано може бути застосований і до правових технологій, які являють собою, передусім, законодавчо закріплену систему взаємопов'язаних та взаємозумовлених правових інструментів, цілеспрямованого впливу на суспільні відносини, а вже потім діяльність із їх втілення у практику. Правова технологія передбачає законодавче закріплення такої сукупності правових інструментів, яка раціоналізує, оптимізує діяльність, включаючи до неї лише ті інструменти, які є найбільш ефективними у досягненні поставленої мети і є запорукою якості правового результату. Різна сукупність правових інструментів та їх послідовність веде до різних правових наслідків.

Взагалі, слід зазначити, що останнім часом категорія «технологія» отримала майже універсальне методологічне значення і активно використовується не тільки у виробничих сферах людської діяльності, але і в гуманітарних (філософії, соціології, психології, політології, педагогіці тощо) [3, с. 25]. В юридичній галузі це поняття застосовується подекуди доволіно, під ним розуміються різні правові явища без визначення змістових меж. Така ситуація потребує наукового втручання та виправлення шляхом аналізу правової природи цієї категорії.

Щодо вихідних теоретико-методологічних підходів до розуміння правової технології слід зазначити, що це інструментальний спосіб досягнення цілей, сутність якого полягає у постадійному здійсненні діяльності; технологічні прийоми, операції, стадії розробляються прогнозовано, на основі наукових знань у поєднанні із цілеспрямованими інтенціями суб'єктів; при розробці враховується специфіка галузі, в якій здійснюється діяльність. Слід погодитися з М. Данакінім щодо того, що «технологічний ефект» діяльності досягається внаслідок: розчленовування діяльності на операції, необхідні та достатні для її ефективного здійснення, виключення тим самим «порожніх» дій; чіткого розподілу операцій між виконавцями та виключення «незабезпечених» операцій, функцій; координації дій виконавців і виключення або «мінімізації» можливих збоїв; алгоритмізації діяльності та економії ресурсів за рахунок скорочення часу на пошуки та вибір варіантів тощо [4, с. 34]. Стосовно виборчого права правові технології надають йому ознак раціоналізму, прагматизму, процесуальної економічності, ефективності.

Для виборчого законодавства важливим є визначити, за допомогою яких правових засобів може бути досягнуто поставлених цілей, де і в якому порядку їх потрібно використовувати у практичній діяльності для оптимального вирішення політико-правових завдань та досягнення соціально значущих результатів. У такому контексті правові засоби

(інструменти та технології) визначають функціональну, прикладну сторону виборчого права.

Розробники виборчого законодавства мають визначити з усього наявного арсеналу правових засобів найбільш адекватної, оптимальної сукупності необхідних та достатніх для ефективного функціонування виборчої системи та виборчого процесу правових інструментів та технологічних схем. У межах цієї складової визначається конкретна програма дій, що у заданих параметрах намічає певні засоби досягнення поставленої мети за наявності обмежень, які мають аксіологічний та телеологічний характер.

Питання обрання правових засобів є вирішальним у забезпеченні ефективності виборчого права, оскільки вірно обрані та перевірені практикою правові засоби є запорукою дієвості виборчого законодавства. Адекватні конституційним цінностям та цілям правові інструменти та технології покликані посилити позитивну дію законодавства та мінімізувати негативні наслідки, інакше дія непереборних факторів буде більш інтенсивною, ніж правових засобів, і відповідно результати будуть не такими, як прогнозувалося.

Слід сказати, що мова йде про конституційно-правове визначення змістовно-сутнісних характеристик виборчої системи та ефективних технологій виборчого процесу, які здатні забезпечити досягнення поставлених цілей. Перш за все це такі конституційно-правові технології виборчої системи, як балотування кандидатів на виборну посаду, голосування виборців, підрахунок голосів та встановлення результатів виборів уповноваженими органами, а також суб'єктна, часова та територіальна складові виборчого процесу, оскільки вони мають потенції впливати на політико-правовий результат виборів, визначати переможців та тих, хто програв.

Список використаної літератури:

1. Малько А.В. Правовые средства как общетеоретическая проблема [Електронний ресурс] / А.В. Малько // Правоведение. — 1999. — № 2. — С. 4–16. — Режим доступу : <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=149040>
2. Тощенко Ж.Т. Социология. Общий курс : учеб. пособ. для студ. вузов / Ж.Т. Тощенко ; [2-е изд. доп. и перераб.] — М. : Прометей : Юрайт, 2001. — 511 с.
3. Бахвалов С.В. Законодательная технология : некоторые проблемы теории и методологии : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» [Електронний ресурс] / С.В. Бахвалов. — Нижний Новгород, 2006. — 28 с. — Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/zakonodatelnaya-tekhnologiya-nekotorye-problemy-teorii-i-metodologii>
4. Данакин Н.С. Конфликты и технологии их предупреждения / Н.С. Данакин, Л.Я. Дятченко, В.И. Сперанский. — Белгород : Центр социальных технологий, 1995. — 317 с.